

УДК338.482.6

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

**ДІЛОВИЙ ТУРИЗМ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**BUSINESS TOURISM OF THE TERNOPILA REGION: THE CURRENT
SITUATION, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT**

Лотиш О .Я.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної теорії
Тернопільського національного економічного університету*

Заклекта О.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та економічної теорії
Тернопільського національного економічного університету*

Lothys Oksana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and Economic Theory
Ternopil National Economic University*

Zakleka Olga

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and Economic Theory
Ternopil National Economic University*

АНОТАЦІЯ.

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану, проблем та перспектив розвитку ділового туризму в Тернопільській області. У статті наведено матеріали і статистичні дані, що дають чітке уявлення про тенденції розвитку ділового туризму в регіоні. Розглянуто основні інфраструктурні складові ділового туризму та його місце у загальному обсязі туристичного ринку Тернопільської області. Здійснено аналіз і оцінку готельної, транспортної, ресторанної індустрії області, як важливих складових успішної організації ділових поїздок. Акцентовано увагу на необхідності підтримки business travel в регіоні місцевими органами влади, що сприятиме розвитку даного виду діяльності. Виокремлено стримуючі чинники, зокрема нерозвиненість інфраструктури, яка перешкоджає вирішенню багатьох питань, що виникають в процесі підготовки бізнес-заходів.

Ключові слова: діловий туризм, інфраструктура ділового туризму, готельно-ресторанні комплекси, конференц-зали.

АННОТАЦІЯ.

Стаття посвячена дослідженню сучасного стану, проблем і перспектив розвитку ділового туризму в Тернопільській області. В статтю приведені матеріали і статистичні дані, які дають чітке уявлення про тенденції розвитку ділового туризму в регіоні. Розглянуті основні інфраструктурні складові ділового туризму і його місце в загальному обсязі туристичного ринку Тернопільської області. Здійснено аналіз і оцінку готельно-ресторанної, транспортної, ресторанної індустрії області, як важливих складових успішної організації ділових поїздок. Акцентовано увагу на необхідності підтримки business travel в регіоні місцевими органами влади, що сприятиме розвитку даного виду діяльності. Виділено стримуючі фактори, зокрема незрозумілість інфраструктури, яка перешкоджає вирішенню багатьох питань, що виникають в процесі підготовки бізнес заходів.

Ключевые слова: деловой туризм, инфраструктура делового туризма, гостинично-ресторанные комплексы, конференц-залы.

ANNOTATION.

Business tourism is one of the most promising areas of modern tourism that has been developing most recently. Business tourism is the most profitable area and is of great economic importance to the region. Contemporary business tourism is becoming the most promising type of tourism because of its off-season, predictability, and high-income customer orientation. The main obstacle to the development of business tourism is the lack of proper hotel management. The infrastructure and information facilities of tourist sites do not meet the modern requirements. The article is devoted to the research of the current state, problems and prospects of development of business tourism in Ternopil region. The research uses induction and deduction methods, abstraction method, comparative analysis method. The article provides materials and statistics that give a clear idea of the trends of business tourism in the region. The main infrastructural components of business tourism have been characterized and indicated in its place in the

total turnover of the tourist market of the Ternopil region. The hotel, transport and restaurant industry of the region is analyzed as important infrastructure components of successful business travel organization. A number of measures have been identified concerning the business tourism and meetings industries. The need to involve local authorities in supporting the development of business travel in the region is emphasized. Based on a survey of representatives of hotel and restaurant complexes on the development of business tourism, deterrent factors were identified, which elimination will contribute to the development of this type of activity. The analysis of the state of business tourism in Ternopil region managed not only to determine its level, dynamics of indicators, but also to outline ways to improve the tourist infrastructure of the region. One way to increase interest in business tourism is to directly support local authorities in facilitating investment in the regional infrastructure. The implementation of the proposed measures will help to increase the attractiveness of business tourism in Ternopil region for both national and foreign tourists.

Keywords: business tourism, business tourism infrastructure, hotel and restaurant complexes, conference rooms.

Постановка проблеми. Одним із найбільш перспективних та прибуткових видів туризму у світі є діловий туризм, який сприяє збільшенню доходів суб'єктів туристичної індустрії, позаяк «ділові туристи» мають значно більші фінансові можливості порівняно з іншими туристами. Останніми роками бізнес-тревел демонструє значні темпи зростання, близько 7,0%, незважаючи на збереження нестійких явищ в економіках як розвинених, так і країн, що розвиваються. На високі темпи його розвитку впливає, передусім, глобалізація світової економіки. За оцінками експертів СOT, частка ділового туризму в світі складає 20%. Діловий туризм є одним з найбільш економічно ефективних видів туризму в світі. Так, близько 50% доходів авіакомпаній, приблизно 60% доходів готелів, і більше 70% доходів автопрокатних компаній створюється за рахунок обслуговування саме цієї категорії туристів. Ще одна особливість цього сектора – зростання попиту на комбіновані програми, які поєднують 3-4 дні праці і 1-3 дні заохочувального відпочинку. Отож, бізнес-туристи – ефективні клієнти для готелів і туристичних

фірм. Саме 55-60% готельних номерів у всьому світі бронюють бізнесмени і менеджери фірм. Добові витрати делегатів різноманітних ділових зустрічей, конгресів, симпозіумів перевищують \$ 345, а звичайний турист витрачає за день в середньому \$100-200 [1] За прибутковістю діловий туризм в розвинених країнах можна порівняти з нафтовим бізнесом. Діловий туризм, займаючи в загальній структурі туристичної сфери близько 20-25% за чисельністю туристів, забезпечує майже 60% прибутку даного виду економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку ділового туризму в світі та Україні присвячена низка праць зарубіжних та вітчизняних науковців: А. Александрова, Л. Агафонові, І. Беліцької, В. Безнесюка, В. Гаворецькі, М. Гасієва, Дж. Джафарі, В. Квартальнова, С. Кузик, М. Мальської, В. Федорченка та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сегмент ділового туризму в останні десятиліття займає все більшу частку у загальному обсязі туристичної галузі. Однак пріоритетність розвитку ділового туризму в межах регіональної економіки потребує значної уваги як з боку туристичних суб'єктів, так і державних органів влади. Ця проблема потребує більш детального дослідження з метою визначення шляхів її подальшого усунення з використанням сучасного міжнародного досвіду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасного стану, проблем та перспектив розвитку ділового туризму в Тернопільській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отримання Україною безвізового режиму спростило розвиток ділового туризму і розширило можливості залучення іноземних інвесторів як на територію України, так і Тернопільської області, яка є досить привабливою для «ділового туриста». Для успішного розвитку туризму на Тернопільщині, окрім природно-кліматичних ресурсів, наявні також комплекс об'єктів історико-культурної спадщини, сприятливе екологічне середовище, вигідне географічне розташування з огляду на близькість кордонів з європейськими державами, розвинена система транспортного сполучення тощо.

Тернопільська область розташована у західній частині України, межує на півночі з Рівненською областю, на півдні – з Чернівецькою, на південному заході – з Івано-Франківською, на заході – з Львівською областями України і простягається з півночі на південь на 195 км, а з заходу на схід – на 129 км. Відстань до сусідніх обласних центрів: Львова, Хмельницька – 120,110 км, Чернівців, Івано-Франківська, Луцька, Рівного – 170, 150 км, до столиці – м. Києва – 500 км. Через Тернопільську область проходять міжнародні транспортні коридори у напрямках Берлін – Одеса та Балтійське море – Чорне море, а також область є досить наближеною до європейських кордонів. Тернопільщина знаходиться неподалік українського кордону з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією: відстань від обласного центру до кордонів цих країн становить від 220 до 350 км. Через територію області проходять залізничні лінії, які з'єднують Тернопіль з багатьма містами сусідніх країн. На Заході – з Варшавою, Будапештом, Прагою, Братиславою, Загребом, Белградом, Софією, Віднем, на Сході – Москвою, Мінськом. Три автомагістралі, які перетинають Тернопільську область, з'єднують центр України з Словаччиною, Угорщиною, Польщею та західну частину Білорусі з Румунією (головний коридор північно-південного напрямку на Балкани і до країн Середземномор'я). В обласному центрі знаходиться аеропорт «Тернопіль», який має статус міжнародного та перспективу розбудови інфраструктури, запровадження нових міжнародних авіаліній для пасажирських і вантажних перевезень. Серед найбільш значимих та відомих далеко за межами регіону релігійно-культурних пам'яток діють – Свято-Успенська, Почаївська Лавра і Зарваницький духовний центр. Нині Тернопіль є розвинутим центром освіти і науки, який досягнув визнання не лише в Україні, але і у світі. У місті здійснюють науково-освітню підготовку 4 вищі навчальні заклади. Обласний центр займає третє місце за кількістю студентів на 10 тисяч населення серед міст України. Попри багату духовну та культурну спадщину Тернопільщина є осередком ділової активності. В реальному секторі економіки області функціонує 5043 підприємств, серед яких є виробництва із загальновідомими брендами в Україні та експортери товарів [2]. Найбільш привабливими галузями економіки для іноземних інвесторів є сільське

господарство, добувна промисловість, транспорт і логістика, виробництво харчових продуктів, енергетика та енергозбереження, ІТ-сектор.

В Тернополі проводиться чимало конференцій академічних і наукових інститутів. Вони, як правило, незначні за чисельністю учасників (від 100 до 300 осіб) і проводяться в стінах тієї чи іншої наукової або освітньої установи. Крім того значна кількість заходів проводяться комерційними підприємствами і організаціями (від декількох десятків до декількох сотень учасників). Дедалі більшого значення набуває проведення конференцій з розвитку ділового туризму, організація вітчизняних і міжнародних виставок та ярмарок для широкого кола відвідувачів. В Тернополі діють представництва іноземних торгових фірм, авіакомпаній, банків, до яких приїжджають партнери із інших міст і країн світу.

Для організації ділового туризму проаналізуємо інфраструктурні ресурси Тернопільщини, зокрема:

1. інфраструктуру розміщення (готелі, мотелі, пансіонати, туристичні бази, бази відпочинку, кемпінги та інші);
2. транспортну інфраструктуру (аеропорт, залізничний вокзал та станції, автовокзал, розгалужену мережу транспортних шляхів);
3. заклади харчування (ресторани, кафе, бари, їдальні та інші заклади);
4. розважальні заклади; заклади культури та мистецтва; торговельні центри;
5. організатори туризму – туроператори та турагенти.

Питання розвитку готельної індустрії особливо актуальне щодо розвитку туризму. Готельна індустрія виконує одну із основних функцій у сфері обслуговування туристів, забезпечує їх житлом і побутовими послугами під час подорожі. Стосовно інфраструктури розміщення, то нині на території України лише близько 20% готелів відповідають вимогам міжнародних стандартів якості за рівнем комфорту бізнес-класу. Проте більшість із них знаходяться у Києві, Львові, Одесі, Харкові, Дніпрі. На Тернопільщині у 2017 р. зареєстровано 57 готелів, які включають біля 3000 номерів (табл. 1)

Таблиця 1

**Показники розвитку готельних комплексів у Тернопільській області
впродовж 2000-2017 рр.**

№ зп	Показники	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
------	-----------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

1	Кількість готелів	27	29	38	46	49	59	58	57	59	57
2	Кількість номерів	1187	1094	1100	2124	2311	2516	2361	2611	2930	2907
3	Кількість осіб, що перебували у готелях	51,6	72,6	51,1	78,5	121,7	133,4	112,5	130,1	202,2	117,6

У Тернопільській області із 22 готелів, обраних авторами для проведення дослідження, конференц-зали є лише у 14-трьох (за даними booking.com) та ще 7 можливо взяти в оренду (драматичний театр, Палац кіно, Бункермуз, Соло Ной та Поліглот, Garden hall, ТРЦ «Подoliaни»). Така незначна кількість конференц-залів є однією із багатьох проблем розвитку ділового туризму на Тернопільщині.

За даними booking.com дамо якісну характеристику 22-х готелів, зареєстрованих на території Тернопільської області (табл. 2.).

Таблиця 2

Якісна характеристика готелів Тернопільської області

№ зп	Назва готелю	Система класифікації готелів	Оцінка	Наявність конференц-залу (осіб)
1	Готельний комплекс Юхнович	3*	9,1	50
2	Готель Тернопіль	3*	8,3	220
3	Avalon Palace	3*	8,5	100
4	Premier Hotel Pochaiv	4*	9,3	-
5	Готель Галичина	3*	8,3	110
6	Готель Алігатор	4*	8,4	30
7	Готель Пасаж	4*	8,9	-
8	Pallada Hotel	4*	7,5	-
9	Reikartz Pochaiv	4*	8,4	80
10	Hotel Kalyna	3*	8,9	40
11	Готель Мішин-сіті	4*	8,4	52
12	Готель Едем	4*	8,8	-
13	Zlagoda	3*	8,2	-
14	Panorama	4*	8,8	160
15	Orysyu	4*	7,7	200
16	Sapsan	4*	9,2	140
17	Akant	4*	8,2	-
18	Monaco	4*	7,7	100
19	Kamelot	4*	7,7	100
20	Globus Hotel	4*	8,5	160
21	Kozats'ka Khata	3*	7,2	-
22	Nadiya	4*	6,9	600

Джерело: складено за даними системи інтернет-бронювання booking.com

Слід також зазначити, що у місті Тернополі є можливість проведення ділових зустрічей у конференц-залах «Garden hall», «Подoliaни» - «Podolynu Hall»,

котрі можуть вмістити більше 200 учасників кожен. Ще одним ресурсом для проведення ділових зустрічей можуть стати Тернопільські університети, у конференц-залах яких є усе необхідне для проведення заходів із приблизною кількістю 150-200 осіб.

Важливим для бізнес-туристів є наявність у готелях бізнес-центрів, які у спеціалізованих готелях за кордоном пропонують широкий комплекс послуг для будь-якої категорії ділових гостей впродовж всього часу перебування клієнта в закладі. У готельному комплексі в Україні бізнес-центр найчастіше асоціюється з офісом, у якому поєднано послуги користування Інтернетом, факсом, окремо функціонує конференц-зал. Для відділів конференц-сервісу готелів Тернопільщини необхідна підготовка висококваліфікованих працівників, які були б здатні на відповідному рівні обслуговувати не лише форуми, конференції, семінари, конгреси, презентації тощо, а й організовувати корпоративні заходи культурно-розважального напрямку, тобто «дні компанії», свята, вечірки, поїздки містом тощо.

Крім забезпечення гостей ділових форумів сучасною оргтехнікою, доступом до Інтернету, оперативною поліграфією, мобільною фуршетною групою, слід організувати можливість здійснення фінансових розрахунків бізнесу. З цією метою в номері такого клієнта повинен бути своєрідний міні-офіс, котрий міг би створити сприятливі умови для роботи, відпочинку та зустрічей – своєрідне приміщення наближене до умов постійного місцезнаходження, щоб ділова людина могла завжди тримати «руки на пульсі».

Проведене опитування працівників готельно-ресторанних комплексів «Камелот», «Глобус», «Авалон Палац», «Сапсан» і центру вільного часу «Панорама», які в основному мають 4 зірки, засвідчило про наявність в них 1-2 конференц-залів місткістю 100-200 осіб для проведення ділових зустрічей, переговорів, корпоративних заходів та конференцій з наступним обладнанням: мультимедійним проектором, екраном, звуковим обладнанням, акустичною системою, фліп-чартом, набором паперу і маркерів. Розміщення учасників відбувається за схемою: «Театр», «Шкільна розсадка», «П-подібна» та інші. Досліджуючи види послуг, які надають готельно-ресторанні комплекси, з

опитувань осіб можна зробити висновки, що переважаючими є: безкоштовний паркінг, безпроводниковий інтернет, увесь спектр готельних послуг (прання, прасування, хімчистка, обслуговування номеру) та сніданок (включений у вартість номера), фітнес-парк, літній майданчик, спа-послуги, більярдна зала, кегельбан, галерея мистецтв, окремі кімнати для проведення переговорів, ресторан тощо. У всіх готельно-ресторанних комплексах, обраних в якості об'єктів дослідження, проводяться ділові бізнес-заходи. Стосовно організації їх проведення, то вона відбувається по-різному: в одних готелях є відповідальна особа, яка займається даними питаннями і контактує з інституціями, які мають причетність до організації бізнес-заходів, а в інших – спеціально підготовленого працівника немає, а у разі потреби залучаються сторонні організації. Найскладнішими в організації ділових бізнес-заходів на думку опитаних були наступні проблеми:

- формування привабливої пропозиції для бізнес-клієнтів;
- нерозвиненість інфраструктури, яка перешкоджає вирішенню багатьох питань, які виникають в процесі підготовки бізнес-заходів;
- відсутність у складі готелів компетентного персоналу;
- різна ментальність та національні традиції, які не завжди співпадають і не дають можливості забезпечити високу ефективність даних заходів.

Складовою частиною транспортної інфраструктури ділового туризму є автовокзал. У лютому 2016 р. відкрився автовокзал міжнародного класу, який забезпечує автобусне сполучення з райцентрами та іншими населеними пунктами області, з окремими обласними центрами України. Сьогодні з Тернополя курсують автобуси до більшості європейських міст, відповідно, автовокзал відповідає усім міжнародним стандартам.

Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування Тернопільської області становить 5003,6 км, із них 4979,7 км (99,5%) – з твердим покриттям та 565,4 км. залізничних колій. Щільність шляхів сполучення становить 361 км експлуатаційної довжини автомобільних доріг з твердим покриттям та 41 км. залізничних колій, в розрахунку на 1 тис. км² території, що є одними з кращих показників серед областей України. Однією з проблем

транспортної підсистеми є транспортно-експлуатаційний стан переважної більшості автомобільних доріг, який не відповідає сучасним вимогам та потребує поліпшення з урахуванням соціально-економічних потреб області. На даний час ремонту потребують 83% від усієї протяжності автомобільних доріг області [3]. Це суттєвий аргумент для залучення коштів на будівництво високоякісних доріг.

У Тернопільській області функціонує розвинута система пасажирських автобусних перевезень. На території регіону діють 26 автостанцій (переважно у районних центрах) і міжміський автовокзал у м. Тернополі. Вони забезпечують перевезення пасажирів у міжнародному, міжміському та приміському сполученні. Загалом в області функціонує понад 600 автобусних маршрутів різного значення.

Через Тернопіль проходять більшість важливих залізничних вузлів державного та міжнародного значення. Також є можливості скористатись швидкісними поїздами «Intercity». Через зручне розташування у центрі міста залізничний вокзал дозволяє гостям досить швидко дістатися до будь-якого куточка міста.

Аеропорт «Тернопіль» знаходиться на відстані 2 км від самого міста, що дозволяє туристам швидко дістатись до необхідного закладу. Однією із проблем є те, що аеропорт не приймає міжнародних рейсів через своє матеріально-технічне забезпечення. Проте після проведення Міжнародного інвестиційного форуму «Тернопільщина Invest–2017», де було розглянуто питання майбутнього аеропорту «Тернопіль», є перспектива його реанімації. Згідно нового проекту аеропорт матиме загальну площу більше 150 га та зможе приймати гостей із усього світу. У проекті також пропонується формування міжнародного логістичного центру, який у свою чергу буде надавати такі види послуг: міжнародні та внутрішні авіапослуги, якісні складські приміщення, функцію митниці та зберігання товарів, торгові приміщення. Орієнтовна вартість проекту будівництва 158 млн. євро, а окупність проекту складе 5 років [4].

Стійкі тенденції економічного зростання та євроінтеграційні процеси в Україні, зростання попиту на офісні приміщення і ділові послуги високої категорії зумовлюють потребу розвитку інсентив-інфраструктури в державі. З цією метою важливо розробити головні принципи створення сучасної туристичної

інфраструктури, актуальні концепції побудови комплексних систем керування бізнес-готелями та бізнес-центрами та формування єдиного інформаційного простору. Для реалізації зазначених підходів необхідно проаналізувати шляхи та методи підвищення інвестиційної привабливості проектів будівництва, модернізації сучасної мережі закладів гостинності, якісного сервісного обслуговування ділових туристів.

На території Тернопільської області розміщена велика кількість гастрономічних та розважальних закладів, котрі, у свою чергу, надають якісні послуги. До 2018 р. на території області діяло близько 1,8 тисяч закладів ресторанного господарства. До них можна віднести також кафе, бари, піцерії, закусочні, заклади швидкого харчування, тощо. Найбільше закладів ресторанної сфери і громадського харчування зосереджено у м. Тернополі – майже 300 об'єктів. Серед них слід виділити такі як: Jan Amor, Fogum Hall, Кнайпа 1540, Старий млин, Garden Hall, Avalon Palace, ТРЦ «Подільяни», Файне місто, Ковчег тощо. Значна кількість підприємств харчування розташована також у Буцацькому, Кременецькому та Тербовлянському районах. Найменше розвинуте ресторанне господарство у Підгаєцькому та Монастириському районах. Більшість закладів харчування функціонують у міських поселеннях, однак в останні роки зростає їх кількість також у сільській місцевості. Насамперед багато рестораних закладів відкриваються у селах, які розташовані на автошлях міжнародного та державного значення. Часто великі придорожні кафе і ресторани окрім обслуговування водіїв і пасажирів автотранспорту надають послуги з обслуговування різних бенкетів. В останні роки на ринку рестораних послуг активно розвивається сегмент спеціалізованих і концептуальних закладів.

Культурно-розважальна інфраструктура Тернопільщини включає музеї, театри та концертні організації, які завдяки своїй природі і впливу комунікаційних уявлень виступають як інформаційно-комунікативні системи, виконуючи функції збереження досягнень матеріальної і духовної культури та репрезентації культурних цінностей. В Тернопільській області функціонує 29 музеїв, 6 відділів музейного показу, що працюють як музеї, а також по одній філії при Почаївському історико-художньому музеї та при Денисівському

краєзнавчому музеї. Із загальної кількості музеїв, відповідно до їх профілю, 14 – комплексні, 5 – літературні, по 3 – історичні та мистецькі, по 2 – художні та інші. Основний фонд музеїв – це 456,6 тис. експонатів. Усі експонати належать до Музейного фонду України, переважна більшість яких (79,3%) розміщена в комплексних музеях. У місті працюють два театри: Тернопільський академічний обласний театр актора і ляльки та Тернопільський академічний обласний український драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Окрім того діє обласна філармонія, муніципальний духовий "Оркестр Волі" та муніципальний Галицький камерний оркестр. В Тернопільській області налічується 110 демонстраторів фільмів, у яких зали для демонстрування фільмів розраховані на 12,2 тис. місць.

Основними гравцями на ринку туристичної індустрії Тернопільської області є туроператори, турагенти та суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність. Допомогу в організації подорожей в 2014 році надали 49 суб'єктів туристичної діяльності (з них 10 туроператорів, 35 – турагенств, та 4 – екскурсійних компаній). Послугами туристичних компаній Тернопільщини скористались 9066 особи. Протягом останніх трьох років спостерігається зменшення кількості підприємств, що надають туристичні послуги, зокрема в 2013 році на ринку функціонувало 70 суб'єктів туристичної діяльності, а вже в 2014 році їх кількість склала лише 49. Відбулося значне скорочення діяльності туристичних агенцій

В табл.3 представлено найбільш пріоритетні галузі економіки, які проводять ділові заходи в Тернопільській області.

Таблиця 3

Пріоритетні види діяльності за кількістю ділових заходів, що проводяться в Тернопільській області

Пріоритет	Секції видів економічної діяльності
1	Агропромисловий комплекс
2	Виробництво напоїв (ТОВ «Опілля», ТОВ «Микулинецький Бровар»)
3	Виробництво харчових продуктів (ПрАТ «Молокія», ТОВ «Тернопільський м'ясокомбінат»)
4	Освіта (національні університети, бізнес-школи)
5	Операції з нерухомим майном (автосалони, ТРЦ, офіс-центри тощо)
6	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів

Маючи значний потенціал в історичній, культурній, економічній та освітній сферах на території Тернопільської області за останні 5 років було проведено

чимало заходів, які мали на меті об'єднати однодумців та стимулювати подальший розвиток економіки. Свідченням цього є Інвестиційний форум, який третій рік поспіль на Тернопільщині проводиться у новому форматі і збирає все більше іноземних учасників і представників дипломатичних установ.

Для аналізу динаміки та структури учасників інвестиційних форумів та результативності їх проведення у Тернопільській області упродовж 2014-2019 рр. на основі даних Управління міжнародного співробітництва та фандрайзингу Тернопільської обласної державної адміністрації проаналізуємо найбільш ефективні та результативні ділові заходи для регіону за останні роки, серед яких слід виділити такі як:

1. VIII Міжнародний інвестиційний форум в м. Тернопіль (11-12 жовтня 2014 р.) об'єднав 404 учасники від області, 40 іноземних представників та 37 учасників з України, загалом – 481 учасників. На форумі були присутні представники 14 країн світу, а саме: Великої Британії, Узбекистану, Італії, Польщі, Болгарії, Німеччини, Швеції, Швейцарії, Іспанії, Чехії, Кіпру, Естонії, Литви, Вірменії. Усі провідні підприємці (бізнесмени) області були активними учасниками форуму [5].

2. Міжнародний трейд-клуб в Україні у Тернопільській області (8-9 жовтня 2015 р.), метою якого було покращення ситуації у сфері зовнішньоекономічної діяльності. У заході взяли участь політики, посол з особливих доручень Міністерства закордонних справ України Данилейко Олександр, члени Міжнародного Трейд-клубу в Україні з 12 зарубіжних країн, секретар Українського Бізнес Клубу в Чехії – Олесь Шокало, делегація Тауразького повіту Литовської Республіки на чолі з Мером Тауразького самоврядування – Сігітасом Мічіулісом. На заході було представлено конкретні інвестиційні проекти, зокрема у галузях сільського господарства, промислового виробництва, розвитку транспортної та туристичної інфраструктури, виробництва будівельних матеріалів.

3. Міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest-2016» (19-20 травня 2016 р.), у якому взяло участь понад 25 офіційних делегацій з 20 країн світу. Зокрема, це представники таких країн: Словенії, Бельгії, США, Норвегії,

Угорщини, Німеччини, Литви, Польщі, Сербії, Словаччини, Узбекистану, Грузії, Японії, Латві, Аджарської Автономної Республіки, Франції, Чехії, В'єтнаму, Туреччини, Вірменії. Зокрема, представники офіційної делегації автономної Республіки Аджарія (Грузія), Литви та Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) відвідали Теребовлянський район, ознайомилися з виробничими потужностями ТОВ «Микулинецький Бровар» та провели переговори з його керівництвом щодо налагодження співпраці суб'єктів господарювання Аджарії з ТОВ «Микулинецький Бровар». Цікавими для аджарської делегації виявились пропозиції ТЗОВ «Феропласт» та ПАТ «Теребовлянська фабрика ялинкових прикрас». Представники районної адміністрації Шумського району обговорили питання налагодження співпраці стосовно створення молочних кооперативів з польськими партнерами. Налагоджено також контакти з німецькою компанією «WIRSOL» з перспективою побудови фото-електростанції в Шумському районі. В рамках форуму президент Американської Торгівельної Палати в Україні Андрій Гундер та делегація польських підприємців відвідали Бережанський район, де іноземні представники ознайомились з виробничими потужностями заводу «Мікрон». Особливим видається візит Надзвичайного та Повноважного Посла Японії в Україні Сігекі Сумі, який задекларував розширення інвестиційної діяльності в області (м. Чортків) підприємства зі 100%-м іноземним капіталом ТОВ «СЕ Борднетце-Україна», – системним розробником і постачальником продукції для автомобілів моделей Volkswagen Golf та Audi.

4. Міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest-2017» (24-25 травня 2017 р.) об'єднав 450 гостей із 40 іноземних офіційних делегацій з 27 країн світу: Бельгії, Норвегії, Угорщини, Німеччини, Литви, Польщі, Сербії, Білорусі, Словаччини, Узбекистану, Грузії, Японії, Франції, Чехії, В'єтнаму, Туреччини, Вірменії [6]. Зокрема, на форумі було запропоновано кілька пропозицій від потенційних інвесторів щодо Тернопільського аеропорту. Слід виділити представників іранської авіакомпанії, що має представництво в Україні, які хочуть взяти частину аеропорту під техмайданчик, адже в жодному іншому аеропорту Західної України немає можливості ремонтувати літаки і проводити їх технічний огляд. Інша пропозиція стосується запуску з Тернополя регулярних

пасажирських авіарейсів, але для цього необхідно суттєво відремонтувати термінал.

5. Міжнародний Інвестиційний форум «Тернопільщина Invest-2018» (24-25 травня 2018 р.). У роботі форуму взяли участь понад 590 гостей, з них 200 – представники іноземних країн. Зокрема, на захід приїхали понад 30 іноземних делегацій, у тому числі представники дипломатичних установ. Представлено всі континенти, крім Австралії. Учасники секції «Агропромисловий комплекс – успішні проекти та нові інвестиційні можливості» обговорили перспективи будівництва заморожувального комплексу для шокового заморожування плодоягідних культур, заводу з глибинної переробки олійних культур та перспективи розвитку виробництва ягідних культур в області.

6. Міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest-2019» (23-24 травня 2019 р.) об'єднав 630 гостей із 40 іноземних офіційних делегацій з 30 країн світу. Станом на сьогодні у Тернополі працює майже 80 підприємств з іноземними інвестиціями. У нас присутні капітальні інвестиції майже з 30 країн світу – іноземний бізнес активно вкладає кошти у Тернопіль. А нещодавно національне Рейтингове агентство IBI-Rating повідомило про підвищення рейтингу інвестиційної привабливості міста Тернополя з рівня invA- до invA, що є одним із найвищих показників серед українських міст. Також, декілька років поспіль авторитетне міжнародне видання «fDi Intelligence», яке є підрозділом «The Financial Times», визнає Тернопіль найбільш інвестиційно привабливим містом у категорії «Малі міста Європи» [5].

7. Бізнес-форум «Литва-Україна: досвід Європейського Союзу для Тернопільської області», який відбувся 5 листопада 2019 р. В рамках заходу було обговорено можливості розвитку та активізації українсько-литовської співпраці. Представники литовського бізнесу представили проекти в галузях: енергетики, інфраструктури та освіти.

На підставі проведеного опитування представників готельно-ресторанних комплексів стосовно стану розвитку ділового туризму в Тернопільській області зроблено наступні висновки:

- ✓ відсутність сприятливих умов для залучення іноземних інвесторів у розбудову туристичної інфраструктури області;
- ✓ недоступність об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних осіб;
- ✓ нехтування міжнародним досвідом та європейськими стандартами у сфері розвитку бізнес туризму;
- ✓ слабкий попит на бізнес-поїздки у зв'язку з низькою платоспроможністю населення та невідповідністю цін туристичних послуг рівню їх якості;
- ✓ низький рівень використання інформаційних технологій у галузі бізнес-туризму;
- ✓ незацікавленість підприємців туристичної сфери у розвитку своїх працівників;
- ✓ відсутність державного регулювання ринку туристичних послуг;
- ✓ політична та економічна нестабільність в країні скорочує потоки в Україну іноземних бізнес-туристів;
- ✓ недостатньо розвинена інфраструктура туристичної сфери (дороги, відсутність 5 зіркових готелів в Тернополі, незабезпеченість готельного сектору конференц-залами);
- ✓ відсутність безвізового режиму з багатьма зацікавленими країнами;
- ✓ відсутність відділів організації бізнесових заходів в готельних комплексах;
- ✓ низький професійний досвід персоналу готельних комплексів в організації бізнес-заходів;
- ✓ відсутність посередницьких фірм на кшталт PCO/DMC, які виступають ключовими суб'єктами ринку туристичних послуг;
- ✓ недостатня реклама області як продукту бізнес-туризму.

Висновки. Сьогодні діловий туризм відноситься до найбільш видатних феноменів XXI століття і є основним сегментом ринку гостинності. Згідно із прогнозами Всесвітньої туристичної організації, у найближчі десять років у світі очікується справжній бум бізнес-туризму. Кількість ділових поїздок зросте приблизно в 3 рази, при цьому доходи від ділового туризму збільшаться

приблизно в 5 разів. Сучасний туризм із діловою метою стає найбільш перспективним видом туризму в силу своєї позасезонності, прогнозованості, орієнтації на клієнта з високим рівнем доходу.

Таким чином, проведений аналіз ділової активності в Тернопільській області дозволяє зробити висновок, що сегмент ділового туризму в регіоні розвивається динамічно, однак поки недостатньо туристичних агентств, які готові взяти на себе відповідальність за якісне виконання послуг в сфері business-travel. Організація ділових подорожей, які відбуваються з обов'язковою розважальною програмою, досить складне завдання. Проте є надія, що розширення міжнародних бізнес-контактів зумовить розвиток ділового туризму в регіоні, підвищить рівень зайнятості у відповідних регіонах області, створить матеріальну базу для розвитку туризму загалом.

Бібліографічний список:

1. Тенденции развития мирового рынка делового туризма. URL: <http://www.marketing.spb.ru> (дата звернення 27.10.2019).
2. Державна служба статистики Тернопільської області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/SZE/DP7.htm> (дата звернення 30.10.2019).
3. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13246.pdf> (дата звернення 03.11.2019).
4. Офіційний сайт Тернопільської міської ради. URL: <http://www.rada.te.ua> (дата звернення 03.11.2019).
5. Звітність Управління міжнародного співробітництва та фандрайзингу Тернопільської ОДА. URL: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/438.htm> (дата звернення 25.10.2019).

References:

1. Tendentsyy razvytyia myrovoho rynku delovoho turyzma [World Business Travel Market Trends]. Available at: <http://www.marketing.spb.ru> (accessed 27 October 2019).

2. Derzhavna sluzhba statystyky Ternopilskoi oblasti (2018) [State Statistics Service of Ternopil Oblast]. Available at: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/SZE/DP7.htm> (accessed 30 October 2019).

3. Infrastruktura rehioniv Ukrainy. Priorytety modernizatsii [Infrastructure of the regions of Ukraine. Modernization priorities. Available at: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13246.pdf> (accessed 03 November 2019).

4. Ofitsiynyi sait Ternopilskoi miskoi rady [Official site of Ternopil city council]. Available at: <http://www.rada.te.ua> (accessed 03 November 2019).

5. Zvitnist Upravlinnia mizhnarodnoho spivrobotnytstva ta fandraizynhu Ternopilskoi ODA [Reporting by the Office for International Cooperation and Fundraising of Ternopil Regional State Administration]. Available at: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/438.htm> (accessed 25 October 2019).